

DR KENÉZ - KURLÄNDER EDE
SZEMLÉJE

SZOMBAT

Békés irányzat az orthodoxiával

Michael Bohnen
a berlini zsidó temetőben énekel

A Szombat a külföldi sajtóban. —
Cigány nyelvre fordítják a Bibliát —
Dr. Huber Lipót körül. — Hevesi
Simon sikere a külföldi sajtóban. —
A nyitrai püspök és a zsidók. —
Olvasom, Nem olvasom...! — Szines
riportok. — Hirek.

VIII. évfolyam 4. szám.

1935. február 16

A címlap Beróny Róbert rajza.

A BUDAI CHEVRA KADISA VÁLASZTÁSOK ELŐTT. A Budai Chevra Kadisa előjárósága mult héten tartott ülésében foglalkozott a vezetőség mandátumának lejártá folytán szükségessé vált új választások kérdésével. Az előjáróság a választások előkészítésére választási bizottságot küld ki, amely a szükséges intézkedéseket meg fogja tenni. Alapi Béla, a Belvárosi Takarékpénztár ügyvezető igazgatója felszólalásában hangsúlyozta, hogy az unifikációs mozgalom hívei a Chevrától távol akarnak tartani minden politikát és ezért kijelenti, hogy a Chevra választásainál nem fognak mint különfrakció, külön listával résztvenni. A Chevra Kadisa ügyeiben az egységes budai zsidóság álláspontját akarják a maguk részéről is kidomborítani. A Chevra előjárósága nagy meglepéssel vette tudomásul Alapi Béla érdekes felszólalását.

VÁLASZTÁS AZ UJPESTI HITKÖZSÉGBEN. Vasárnap választotta meg az újpesti hitközség új előjáróságát a hitközség híveinek nagy érdeklődése mellett. A választás eredményeként elnök ismételtén és most már harmadszor az újpesti hitközség kiváló, nagytehetségű, érdemdús elnöke Arányi Adolf lett, aki egyhangúlag bírja az egész újpesti hitközség bizalmát. Alelnökké másodízben Deutsch Oszkár dr-t választották meg. Előjárók lettek: Dr. Klein Miksa (jótékonyági), Weisz Pál (gazdasági), Zinner Mór (kultusz), dr. Hirschl Árpád (hitoktatásiügyi), dr. Lisszauer Lajos (jogügyi), továbbá Budai Dániel, Rosenthal Gyula, Varga Antal, Schwarz Ferenc templomatyák. Ülnökökké választották: dr. Antal Endre, Gömöri Vilmos, Hadl Hugó, (új) Mezei Elek, Hoffer Mihály, Türk István, képviselőtestületi tagok. Ellenőr lett: Róna József. Pénztáros: Donáti József.

CSALÁDI ÖRÖM A SZENTESI FŐRABBI HÁZABAN. Dr. Würdiger (Berend) József szentesi főrabbi és neje Pauncz Ica örömmel jelentik, hogy az ég kislánnyal áldotta meg őket.

FELHIVJUK konzervatív hittestvéreink figyelmét a szigorú orth. sel-peszach „Manna“ cikóriára, mely az orth. rabbiság hechserével van ellátva. Gyártja hittestvérünk cége: Fodor Jakab és Tsa. Budapest, X. Maglódi út 17. Kapható minden fűszerkereskedésben.

SZÁZ ÉVES A MISKOLCI FERENCZI-FÉLE KÖNYVKERESKEDÉS. Ritka jubileumot ünnepelt a napokban a miskolci Ferenczi-féle könyvkereskedés. Ebből az alkalomból egész Borsodmegye intelligenciája, felekezeti különbség nélkül meleg ünnepségben részesítette a cég főnökét Ferenczi kormányfőtanácsost, aki nemcsak a miskolci felekezeti életnek, hanem a társadalmi életnek is kiemelkedő tevékeny alakja. A zsidóság szempontjából különösen fontos és értékes ez a jubileum, mert élénken bizonyítja azt, hogy a zsidóság nem hagyta el a történelem által kijelölt őrhelyét és rendületlenül szolgálja a művelődést és kulturát.

A VII. BETHLEN-TÉRI TEMPLOMKÖRZET, Templomegyesület és az Ifjúsági Csoport e hó 5-án nagyszerű kulturdélután rendezett. A nagyszámu közönség soraiban megjelent Stern Samu udvari tanácsos, a Pesti Izraelita Hitközség elnöke és Eppler Sándor főtitkár. Tolnai Béla megnyitó szavai után dr. Bródy Ernő orszgy. képviselő hatásos előadást tartott „Fejezetek a magyar szabadelvűség aranykorából“ címmel. Komlóssy Emma és Ascher Oszkár művészi előadásai után Kovács Hermann körzeti elnök emelkedett hangú záróbeszédével fejeződött be a kultúrest.

ELŐLÉPTETÉS A MISKOLCI IZR. HITKÖZSÉGNÉL. A miskolci orth. izr. anyahitközség képviselőtestületének legutóbb tartott rendes közgyűlésében hozott egyhangú határozata alapján a hitközség érdekében kifejtett buzgó és eredményes munkásságával szerzett érdemei elismerésül Löw Jeromos ügyvezető-igazgatói címmel ruháztatott fel.

CSODABOGÁR. A „Zsidó Ujság“ január 25. számában olvasható: „Ki tud róla? Egy szerencsétlen anya, kétségbeesetten keresi kóborgó fiát, a szabolicsmegyei petneházi születésű, beteges hajlamu Herskovits Sámuel.“ (Anyja és szerkesztő nem tudják, hogy a beteges hajlam a Btk. paragrafusába ütközik.)

MINDEN ÚJ KÖNYVET MEGKAPHAT magyar, német, francia és angol nyelven **Lukács kolcsönkönyvtár és könyvkereskedésében,** Budapest, V. Nádor u. 8. Telefon: 80—6—37. Olcsó helybeli és vidéki előfizetési díjak! — Házhoz szállítás.

SZOMBAT

Dr. KENÉZ-KURLÄNDER EDE
SZEMLÉJE

Stern Samu

orthodox politikája

A felekezeti életnek az elmúlt hetekben kétségkívül legkiválóbb eseménye az a programszerű és határozott nyilatkozat, amelyet *Stern Samu*, az Országos Iroda elnöke tett azoknak a félreértéseknek eloszlatására, amelyek az új kongresszusi statutum egyes tervezett intézkedései, illetőleg a tervezetet kísérő *Megokolás* egyes beállításai keltettek az orthodoxia táborában. A manifesztáció minden sorából kiviláglik, hogy az irodai elnök átérzi az orthodoxiát, mint a vallásosság és hagyománynak fenntartóját méltán megillető tiszteletet és megbecsülést, továbbá azt, hogy mindent hajlandó megtenni az orthodox irodával való harmonikus együttműködésre. Ez a nyilatkozat megerősíti a „SZOMBAT” álláspontját, amelyet egymásután két vezércikkben kifejtett. A cikkeknek konkluziója az volt, hogy amíg a háboru előtt olyan kérdések, mint amilyen például az egyes hitközségek területén alakuló más ritusu imaegyesületek keletkezésének az ügye, késhegyig menő harcot provokált volna a két Országos Iroda között, most, hála az elmúlt évek során kifejlődött harmóniának, a békülékenység és a loyaltás szellemében meg lesznek oldva.

Hogy a nyilatkozat békés intencióját és a megértés felé való törekvését jobban kidomborítsuk, érdemes megállapítani azt, hogy az első kongresszus óta a két iroda vezetőségének egymáshoz való viszonyában három irányzatot, illetőleg három epochát különböztethetünk meg. Az első a harci offenzíva, a másik a békés passzivitás és a harmadik a békés, produktív aktivitás korszaka. A *Mezeyek* korszakára jellemző az orthodoxia elleni állandó harc, ezt felváltotta a báró *Kohner Adolf*-féle rezsim a maga passzivitásával és utána új korszakot nyit *Stern Samu*. Amíg *Mezei Mór* irányított és amíg *Mezey Ferencnek* meg voltak a hozzávaló eszközei, gyakran felhangzott a felekezeti közéletben a harci riadó! Minden neológ megmoz-

dulást keresztezett az orthodoxia és az orthodoxia minden lépése a neológ vezetőség részéről ellenszenvet és ellenakciót váltott ki. A háború vége felé az ellentét csökkent, mivelhogy a nagy összeomlás következtében a figyelem másfelé fordult. Báró *Kohner Adolf* mint országos elnök mindenkor békülékeny volt az orthodoxiával szemben. De tekintettel arra, hogy az ő elnöki idejében az iroda kezdeményező tevékenységet nem igen fejtett ki, nem is volt konfliktus, mert nem akadt surlódási felület. E passzív korszak után *Stern Samu* jelenti az aktivitást, de egyszersmind azt is, hogy ez

az aktivitás felszínre veti a különféle, egymásba ütköző ellentéteket, de nem akarja a problémákat úgy megoldani, hogy kényelmesen kikerülje őket.

Amint *Stern Samu* nyilatkozatából kiderül, ilyen ellentétek most is kiütköztek. Ezek az ellentétek részben jogi, részben vallás-világnézeti és részben pénzügyi jellegűek. Az orthodox iroda vigyáz jogállományának sértetlenségére és ezért *sérelmezte az Országos Iroda által kiadott indokolás egy passzusát*, amely úgy volna értelmezhető, mintha az orthodox szervezet közjoga „vitatott erejű” volna. Ez a kérdés tisztázódott, amikor az Orthodox Iroda leközölte azt a királyi jóváhagyást, amely szervezetét megerősítette. — Abban a kérdésben, vajjon az orthodox hitközség megengedheti-e, hogy kebelében neológ imaegyesület alakuljon, világnézeti differencia nyilatkozik meg, amely azonban kiegyenlíthető kölcsönös jóakarattal, ami meg is van mind a két részről. Az adómegosztás tekintetében pénzügyi jellegű aggodalmak hangzanak el az orthodoxia részéről, de ezek is elintézésre nyerhetnek.

Aki tudja, hogy milyen szellemben folytak a tanácskozások az új szabályzat megalkotásánál, az biztos remélheti, hogy minden meg fog történni az ellentétek kiegyenlítésére, hisz a tervezett új szabályzat életbelépése és sorsa függ tőle.

Ennek a kiegyenlítő munkának nehezebb része a kongresszusi szervezet vezetőségére hárul, mert kényesebb helyzetben van.

Hiszen tulajdonképpen most derül ki, hogy *az orthodox szervezet jobban van kiépítve, mint a kongresszusi*. Ebből első pillanatra a régi vezetőségnek lehetett volna szemrehányást tenni, hogy: sokkal okosabb lett volna a szervezet jogállományát gyarapítani, illetőleg megszilárdítani, az orthodoxokkal való civódás helyett. Ez a szemrehányás azonban igazságtalan volna. A háború előtt ugyanis még mindig azt hitte a kongresszusi zsidóság vezetősége, hogy

meg lehet csinálni az egységes, az orthodoxiát is magába foglaló szervezetet oktroy útján, de addig fenn kell tartani az egységes szervezet követelését és illúzióját.

Amikor a zsidó történet színterén megjelent a hamis messiás: *Sabbataj Cevi*, akkor több országban a zsidók között az a felfogás kapott lábra, hogy nem érdemes dolgozni, ugyanis eljön a Messiás nemsokára. A messiási remény azonban csalóknak bizonyult, tehát be kellett rendezkedni újra a galut viszonyaira.

Az unifikáció, az egységes szervezet álmessiási reményeinek meghiusulása után be kell rendezkedni a két szervezet galuti viszonyaira, az adottság keretében kell dolgozni és építeni, a határkérdéseket igazságosan megoldani — és erre törekszik most Stern Samu az orthodoxiával való megegyezése politikájában.

*

A Magyarországi Izraeliták Országos Irodájának elnöke az alábbiak közlésére kérte fel lapunkat:

Az Orthodox Központi Iroda a „Zsidó Ujság“ legutóbbi számában „Az Orthodox Kiegészítő Szabályzat jogi ereje“ címen közleményt tett közzé, amelyből sajnálattal kell megállapítanom, hogy a kongresszusi zsidóság most készülő kiegészítő szabályzatának Indokolása egynémely vonatkozásban az orthodoxia részéről félreértésre adott alkalmat, különösen azáltal, hogy az Indokolás nem említi meg az orthodox zsidóság Kiegészítő Szabályzatának utólag történt királyi jóváhagyását. Sajnálattal kell megállapítanom, hogy erről a bizonyára nagyjelentőségű tényről az Indokolás szerzőiének nem volt tudomása, különben azt kétségtelenül és méltó formában megemlítette volna, amint hogy e mulasztás nótlásáról gondoskodás fog történni. De kétségtelen az is, hogy úgy az Indokolás szerzőjétől s mindenekfelett a kongresszusi Kiegészítő Szabályzatot megalkotó szervezeti bizottságtól, elsősorban pedig a kongresszusi zsidóságot képviselő Országos Irodától távol áll a gondolata is annak, hogy az orthodox Kiegészítő Szabályzatot jogi erejében és érvényességében bármily szempontból gyengébbnek, vagy tökéletlenebbnek akarná minősíteni a többi már meglévő, vagy készülő izraelita felekezeti igazgatási jogszabályokkal szemben, avagy annak értékét, erejét és súlyát bármiképpen is „kisebbiteni“ akarná. Az Indokolás erre vonatkozó szövegében történhetett elnézés, de annál a kölcsönös lojalitásnál fogva, amely őszinte örömünkre mindkét Iroda érintkezésében immár évek óta meghonosodott és amely lojalitást a magunk részéről őszintén ápolni akarjuk a jövőben is, az orthodoxia sem tételezheti fel, mintha szervezete s annak szabályza-

ta iránt jogilag és gyakorlatilag nem viseltetnének a legteljesebb megbecsüléssel.

A Magyarországi Izraeliták Országos Irodájának élén való működésemben rendkívül súlyt vetek mindenkor arra, hogy a magyarországi orthodoxiával megértő harmóniában egymás mellett működhesünk és nem egy ízben juttattam kifejezésre azt a meggyőződésemet, hogy az orthodoxiának erősödését a zsidóság szempontjából mindenkor kívánatosnak tartom és azt a magam részéről minden igyekevéssel támogatom. A harmonikus egymás mellett való működés érdekében tartottam szükségesnek azt is, hogy Kiegészítő Szabályzatunk szövegét, annak kibocsátása előtt, lojálisan az Orthodox Központi Iroda rendelkezésére bocsássam, kérve esetleges észrevételeiket. Készségesen ültem több ízben össze a Központi Orthodox Iroda vezetőivel észrevételeik megtárgyalása végett és csak a közbejött betegségem akadályozta meg, hogy ezeket a tárgyalásokat kölcsönösen kielégítő módon befejezésre eddig nem vihettük. Meg vagyok azonban győződve arról, hogy hamarosan ez meg fog történni és minden igyekevésem ezentúl is az lesz, hogy a tárgyalások kölcsönösen kielégítő eredményre vezessenek.

STERN SAMU s. k.

a Magyar Izraeliták Országos Irodájának elnöke.

TOKAJI MINTAPINCE

FUCHS LÁSZLÓ

tolcsvai bortermelő lerakata.

BUDAPEST, V. NÁDOR UTCA 5

Telefon: 81—2—74.

MICHAEL BOHNEN az új Németország ünnepelt hőstenorja barátja sirján elénekelte a zsidó halotti imát

A következő cikk Lengyel István „Csütörtök” című szemléjében jelent meg és érdekelni fogja a felekezeti lap olvasóit is.

Harminc éven keresztül testi-lelki jóbarátság kötötte össze Michael Bohnt, a berlini „Állami Operaház” ünnepelt hőstenorját Josef Schwartz-al, aki ugyanennél a színháznál baritonista volt. Elválaszthatatlanok voltak úgyszólván egymástól, ifjúkorukban egy énekmesterhez jártak és egyidőben is léptek színpadra. Jött azonban a nemzeti „gleichschaltung” korszaka és Schwartznak távoznia kellett a berlini Operától. Hiába volt Bohnen minden protekciója, hiába járt el Göring miniszterelnöknél, akinek Bohnen intimusa, — nem segített semmi. Joseph Schwartz azóta külföldön koncertezett.

Az elmúlt héten Schwartz betegen érkezett haza Berlinbe és amikor állapota rosszra fordult, üzenetet küldött Bohnennek, látogassa meg. Bohnen megrendülve érkezett barátja betegágyához és kétségbeesetten hallotta, hogy Schwartz napjai meg vannak számlálva,

— Igérd meg nekem — mondotta a beteg, — hogy ha meghalok, kijössz a síromhoz és ott elénekeled a zsidó halotti imát!

Bohnen pillanatig sem gondolkozott, hanem megígérte. Két napra rá Schwartz meghalt. A Zentralfriedhof-on már egybegyültek a gyászolók, a megtört család tagjai, akik közül azonban senki nem is gondolt már arra az ígéretre, amit Bohnen tett a haldoklónak. Annál nagyobb volt a csodálkozásuk, amikor a pap imája után egyszerre csak felcsendültek az „Él moleh” hangjai, Bohnen érces hangja szállt az ég felé és küldte le a sírban nyugvó barátnak az ígéret beváltását. A náci bálványozott énekesének ez a baráti gesztusa mély benyomást gyakorolt a gyászoló gyülekezetre, amely zokogva hallgatta a könnyező hőstenort.

De már másnap Göbbels magához rendelte Bohnt, akit felelősségre vont. Hogy ezen az audiencián mi zajlott le, senki sem tudja. Hir szerint maga Göbbels is megértést tanusított volna Bohnen iránt, tény az, hogy semmiféle következménye a dolognak nem volt. Csak a sajtó kapott szigorú ukázt, hogy az üggyel pedig ne foglalkozzék . . .“

DÁNOS LÁSZLÓ HALÁLA. A magyar közgazdasági élet súlyos gyászát jelenti Dános László kormányfőtanácsos, a Fejér és Dános cég beltagjának hirtelen halála. Az előkelő építész cég a legelső nevet vívta ki magának az országban. Mint egyén és mint zsidó az elhunyt a legkiválóbb konzervatív zsidó típust képviselte. Édesapja Deutsch Vilmos, az orth. hitközség kiváló vezérférfia, aki felé súlyos gyászában nagy részvéttel fordul az egész fővárosi zsidóság. Temetése nagy részvét mellett január 30-án folyt le a budai temetőben. Kiss Arnold főrabbi búcsúztatta megkapó beszédben.

SIMON DUBNOV: A ZSIDÓSÁG TÖRTÉNETE. A „Tábor” kiadásában, mint az egyesület harmadik könyve nemrégiben jelent meg „A zsidóság története”. Tula sablonokon, túl minden megszokottságon, nemcsak mint történeti művet, de mint irodalmi remeket is méltatni kell Dubnov munkáját. A közismert tények nem egyszerű chronológikus felsorolása ez a könyv, a zsidóság évezredes tragédiája zokog itt a sorok között. Izgalmas regény ez, amit el kell olvasni mindenkinek, aki zsidónak tartja magát, de el kellene olvasni a zsidóság barátainak, sőt amia legfontosabb, a zsidóság ellenségeinek is. A könyvet, így ahogy van, négy részre osztva, a középiskolákban tanítani kellene, mert eddig még egyik történelmi műnek sem sikerült ilyen röviden és mégis alaposan és elevenen leírni a zsidóság drámai történetét. A könyvet Dr. Szabolcsi Bence fordította jiddisből kitűnő készséggel és kongeniális művészettel. Külön dicséretet érdemel a függelék, mely a magyar zsidóság történetét mondja el röviden és velősen. A könyv nobiles kiállítása az immár közismertté vált „Tábor” minőség. Sok ilyen könyvre volna szüksége a magyar zsidó irodalomnak. . .

פסח של Husvéti árut az ismert kiváló minőségben, az idén is gyártunk.

A felügyeletet az egri főrabbi, főtisztelendő

Schreiber Simon ur

gyakorolja.

A husvéti áru gyártásának rituális felügyelete még sokkal szigorubb, mint az egész éven át gyártott áru amugy is nagyon szigoru felügyelete. E szigoru rituális felügyelet teljes erejü biztosíték arra, hogy az áru és így különösképen a husvéti áru megbízhatóságához soha kétség nem férhet.

A husvéti árut tehát a legvallásosabb emberek is a legteljesebb bizalommal fogyasztathják.

FRANCK HENRIK FIAI R.-T.

Budapest. 113, posta iók 5.

Telefon: 68-8-45.

A Szombat az Israelit-ben

A németországi szélső orthodoxia harcos orgánuma: az „Israelit” német fordításban leközi a „Szombat” „Orthodox és neológ szigetek” című cikkét. Nem azért teszi ezt, mintha a szegény német zsidó testvéreinknek nem volna más gondjuk, mint tünödni azon, hogy a magyarországi kongresszusi zsidóság új szabályzata értelmében, hogy fognak alakulhatni orthodox hitközségekben neológ imaegyesületi szigetek és viszont, hanem azért, mert Fischer Fülöp sárospataki orthodox főrabbi esetleg egy cikksorozatot akar erről a kérdésről megcreszteni. Amikor e sorokat írjuk, még folyik a cikkezés, de az eddigiekből is kiderül, hogy a főrabbi úr a német orgánum útján a magyar orthodoxia vezetőségét akarja arra buzdítani, hogy ne engedjen ebben a kérdésben és ne egezzék abba bele elvileg, hogy az orthodox hitközségben neológ imaegyesület alakulhasson. Bármilyen érdekes és meggyőző is legyen úgy a Szombat cikke, mint Fischer főrabbi fejtegetése a német olvasóra, meg kell állapítani, hogy egyáltalában nincs helyén a magyar orthodoxia vezetői-

nek kitanítása. Talán Kahan Frankl Samu, a Frankl Adolf-féle bölcs politika letéteményesét akarja diplomáciára oktatni? Tanítani akarja Hartstein Lajost, miképen kell az orthodoxia önállóságát megvédeni? Tanácsokkal és jogi érvekkel akarja ellátni dr. Reiner Imrét? Meddő és fölösleges vállalkozás! Rakétázás és nem komoly megvilágítás!

A főrabbi úrnak ez az orthodox politikai radikalizmusa egyébiránt jellemző és lélektanilag érthető. A magyar orthodoxia életében gyakran tapasztaljuk, hogy a statusquo származású közéleti emberek a legintranzigensebbek, mert el akarják felejteni származásukat. Ilyen lelki dispozióából magyarázható — sit venia verbo — a klerikális mesümed, a fajmagyarkodó sváb — Akármilyen buzgóan védi Fischer főrabbi az orthodoxia ügyét, akár mennyire is túl akar licitálni az orthodoxia vezetőin, azt mindenki tudja, hogy Magyarország hangadó rabbijai, akik nem ismernek el rabbihoz méltó más egyéb foglalkozást, mint: Tórával foglalkozni, halachikus meg agadikus írásokat produkálni, a németül és magyarul fele-

kezeti politikát űző sárospataki orthodox főrabbit soha nem fogják elismerni magukhoz való kollégának, mert attól félnek, hogy más rabbiban is támadhatnak ilyen publicisztikai, szerintük rabbihoz nem, legfeljebb orthodox zsidó ügyvédhez méltó ambíciók, és akkor veszélyeztetve volna a Tóratanulást. Ez ellen a lelki gátlás ellen küzd tulajdonképpen Fischer Fülöp főrabbi az ő radikalizmusával. — Ez lehet tiszteltreméltó, de ebben az esetben ismételhettük a talmudnak ama ismert kijelentését: „Haré ze bo le-láméd v-nimczo loméd“, — Ő tanítani akar, de kiderül, hogy tanulhat. Ne tanítsa Fischer főrabbi úr a magyar orthodoxia vezetőjét, inkább tanulhat tőlük.

*

U. i.: A sárospataki főrabbi mostani folytatólagos cikkében, szokásainak megfelelően személyeskedik, gorombáskodik. *Cognosco stylum!* Már több ízben megtisztelt engem hasonló kirohanásokkal, de én nem vagyok hajlandó öt erre az útra követni. A főrabbi úr újabb cikkében az egész magyar neológiát ravasz ügyvédek által álló társaságnak minősíti, akik a „Szombat“-ot, illetve engem használtak fel szócsoúl, hogy gázbombákkal elszédítem az orthodox vezetőket. Ezekután elsőrangú diplomáciai aktának minősíti az én cikkemet, mely ravasz fondorlattal van megírva és alkalmas a kábitásra.

Kirohanását így fejezi be: „Fürwahr, gut gebrüllt Löwe!“

A sárospataki főrabbi úr bebizonyította soraival, hogy egyáltalán nem ismeri az itteni helyzetet, mert köztudomású, hogy a magyar neológia ügyeit végső fokon egy „big five“ vezeti és ezek élén a kapitány: Stern Samu. Megnyugtathatjuk a főrabbi urat, hogy az öt vezető férfiú közül csak egy az — ügyvéd: Dr. Glücksthal Samu.

Én a cikk megírása előtt ezekkel az urakkal nem érintkeztem, sőt a cikk megírása után beszélgettem az elnökkel és a „big five“-vel, — ezt panaszként mondom — egyik sem mondta: *Gut gebrüllt Löwe!*

Ne akarja Sárospatak főtisztelendő Gaonja az orthodoxiát velem szemben védeni. Végül csak azt mondom a főrabbi úrnak:

— *Im Trüben gefischt, Fischer!*

Olvason

A biblia mai napig nem kevesebb, mint 667 nyelvre van lefordítva és pedig: 91 európai, 47 amerikai, 233 afrikai, 204 ázsiai, és 92 oceániai nyelvre. A londoni „Biblia-ház“-ban egy 18.720 bibliából álló gyűjtemény látható. A brünni Masaryk-egyetem angol lektora: dr. Mann, most fordítja az Angol Bibliatársaság megbízásából a bibliát — cigány nyelvre. . .

Nem olvasom

A lengyelországi Lodzban a hitközségi ülésen összevezett két képviselőtestületi tag, mire az egyik: Dr. Krausz párbajra hívta társát. Az eset azt mutatja, hogy amilyen igaz az a közmondás, hogy az ur a pokolban is ur, oly igaz, hogy: a magyar még Lengyelországban is lovagias. Dr. Krausz ugyanis magyarországi származású, családja Óbudán él, onnan hozta magával a lovagias tradíciókat. Az esettel kapcsolatban meg kell azonban állapítani, hogy ezeknek a polyak zsidóknak nem volt érzékük a magyar lovagiasság iránt. A párbajra hívást ugyanis óriási hahotával fogadták és a párbajra hívott ellenfél két segédjének kinevezte a hitközség két alrabbiját és a párviadal helyett rituális zsürit ajánlott.

RADIUS FILMSZINHÁZ, Nagymező utca 22—24. Telefon: 22 0—98. Előadások kezdete 3, 5, negyed 8, fél 10 órakor.

HÚSVÉTRA

minden zsidó háziasszony

kávéhoz **פסח של MANNA cikóriát**
csak is

használjon, amely két orthodox rabbiság hechscherjével van
ellátva ■ Gyártja:

FODOR JAKAB ÉS TÁRSA Budapest, X., Maglódi-ut 17.
Kapható minden fűszerüzletben!

Apologétika a külföldön és nálunk

— Ahogy kell s ahogy nem szabad védekeznünk —

Abban az időben, amikor a Talmud keletkezett a zsidóság pederasztitát üző, cirkuszmutatványokra és aréna vérengzésekre embereket felhasználó, testvérek közötti vérfertőző házasságokat kultiváló, a fajtalanságokat mindenféle formában gyakorló pogányvilágban élt. Természetesen, hogy az Egy-Isten hívő, tiszta erkölcsöt követelő zsidóság borzadással és szeretetlenséggel beszélt a pogányokról ezek miatt. A Talmudban tehát sok rossz van mondva a „Nochri“-ról. Ez természetesen a kereszténységre nem vonatkozhatik, mert akkor, amikor a Talmud mai alakját nyerte, Babiloniában nem játszott szerepet a kereszténység. Ezt minden elfogulatlan tudja. Az elfogultság és gyűlölet azonban időközönként feltámadt, mert nem az igazságot keresi, hanem indulatok dolgoznak benne. A zsidógyűlölet igen köznapis eszköze tehát az, hogy a Talmudbeli „Nochri“-t azonosítja a kereszténnyel. Ennek alaptalanságát zsidó (Hoffmann, Bloch, Güdemann, stb.) valamint nemzsidó (Strack, Nöldeke, stb.) alaposan megcáfolták. Mindez nem használ semmit. Egy per ez, mely sohasem ér véget. Épp e napokban Grill grázi katolikus teológus újra megszólaltatta a régi gramofonlemezt: „Der Talmud und Schulchan Aruch“ című tanulmányával. A szerző közismert volta miatt az

osztrák zsidóság szükségesnek tartotta egy rövid cáfolat kiadását. A cáfolatot Dr. Murmelstein bécsi rabbi megírta igen tárgyilagosan, szabatosan és udvarián. A füzetet Dr. Feuchtwang bécsi rabbi jóváhagyta és a maga részéről is csatlakozott hozzá. Ez rendben van így.

A dolog annyiban tartozik ránk is, mert dr. Huber Lipót kalocsai teológiai tanár ugyanilyen irányu, bár nagyobb-szabásu és szakszerűbb tanulmányt tett közzé, mint az előbb említett Grill professzor. Övele vitába szállt, nem egy neves teológus, hanem az Egyenlőség. Tekintettel arra, hogy a zsidóság képviselőjeként lép fel, természetesen vigyáznia kell minden szavára. A multkori számában elmond történetet Rabbi Simeon ben Jochajról és két tanácskozó társáról. Az egyik Rabbi Jehuda, a másik az Egyenlőség szerint Rabbi Elieser. Hát: ez tévedés. Aki valaha tanult Talmudot, tudja, hogy Rabbi Jozé-ról van szó. Ez ugyan csekély, kétszer is megismételt elírás volna, ha nem ilyen exponált esetben történt volna meg. Minek mutasson rá esetleg kárörömmel Huber professzor, hogy a zsidóság csak olyan védőt állíthat ki a fórumra, aki a talmudi helyeket vagy fordításból, vagy második forrásból, vagy hallomás után tudja. Ezért inkább mi korrigáljuk a tévedést és hozzátesszük az intést: „Böl-

gólusz szenvedéseiben bűnösök legyetek.“ Mert gólusz a theológiai antiszemitizmus és gólusz a fajvédelmi antiszemitizmus is.

Eppen ezért a fent idézett intést, amelyet a zsidó élet kedvelt orgánumának, az „Egyenlőség“-nek ajánlunk, az Egyenlőség kedvelt orgánumának, a Zsidó Élet-hez is intézzük. Az utóbbi lap szerkesztője kedves kollégánk, aki, saját bevallása szerint, sok éven át jesivai tanulmányokat végzett, megérezhetné, hogy egy ismeretlen nagyság, Eibuschitz Kurt, német könyvét, amelyben azt akarja bebizonyítani, hogy „a fajelmélet régi mesterei Ezra és Nehemia voltak“, egy zsidó lap nem regisztrálhatja megbontránkoztató vagy gunyos megjegyzés nélkül. Hát mondja meg, Kedves Kollégám; nem egyszerűen blaszfémia és közönséges tudatlanságból eredő merénylet a zsidóság ellen az a hallatlan kijelentés, amit legutóbbi számában lehet olvasni: „Nem azt mondja-e Mózes: Szeressétek az idegent . . . csak Ezra, Nehemia gondolat körében született meg az idegengyűlölet gondolata.“ Ugy látom, hogy a kollega nem olvassa el a saját lapját. Hiszen ugyanabban a számban, a 14. oldalon azt olvassuk: „Ezrát megillette a második Mózes elnevezés.“ Hát a „Második Mózes“ legyen a fajelmélet atyamestere? Kell-e jobb és hálásabb bizonyíték a hitlerista propagandának, mint egy ilyen kijelentés? „Bölcsék, vigyázzatok szavaitokra, nehogy a gólusz szenvedéseiben bűnösök legyetek.“ Dixi.

Olvason

A széles körben ismert Dr. Groszmann Frigyes ügyvéd bocsátotta a Szombat rendelkezésére Hegedüs Lóránt érdekes és nagyfontosságú levelét, melyet egyes intim részletek kihagyásával a következőkben közlünk:

Kedves Ügyvéd ur! Igen jól estek sorai, amelyekben a Pesti Hirlapban megjelent ezredik cikkemhez gratulált. Tíz év és tíz nap munkája juttatott ide és

nagy kérdés, vajjon lesz-e erőm a második jubileumomat is elérni.

Ami a Hitler kérdést illeti, errenézve álláspontom, mint szociológusnak az, hogy az egész faji kérdés felvetése nemcsak anachronizmus, hanem szociológiai lehetetlenség is. Hiszen ha csupán az árják, vagy elsősorban az árják volnának alkalmasak arra, hogy a keresztény műveltséget előbbre vigyék, akkor először is mi magyarok rögtön eltűnhetnénk a föld színéről, mert például az én ereimben egy árva csepp árja vér sincs. De ugyanígy el kellene tűnnie az egész japáni kulturának is. Voltaképpen arra az eredményre kellene jutnunk, hogy az indiai hindukat, mint a legtisztább, sőt egyedül tiszta árjakat kellene megbizni a világ nagy államainak vezetésével és mindenütt át kellene nekik adni a hatalmat — az Amerikai Egyesült Államokban, az angol birodalomban, Franciaországban és Olaszországban is — mert ezeket eddig mindig népkeveredés által előállított rétegek vezették.

Ami a kérdés vallásos részét illeti, erre nézve már nyilatkoztam akkor, amikor egyik templomi beszédemben úgy is mint keresztény, úgy is, mint különösen protestáns, állást foglaltam az antiszemitizmus ellen és ez a nyilatkozatom tudtommal 1933-ban megjelent nemcsak zsidó felekezeti lapokban, hanem a külföldi sajtóban is. Ennek nagyon érdekes következménye az volt, hogy — amint a Pesti Hirlapban egyik cikkemben is leírtam — midőn Kossuth kutató utamon Bulgáriába érkeztem, Várnában az állomáson várt András orthodox püspök és megáldott ezért, minden felekezetet Krisztus szeretetébe befogadó beszédemért. Sokszor köszönti igaz hive: Hegedüs Lóránt.

szó csupán:
**3 SIRKÓ
LÖWY-NÉL
BUDÁN**

**II. FŐ-UTCA 79.
TELEFON: 51-5-81**

**Alkalmi vételek
legolcsóbb áron!**

**II. Zárda-utca 3
Margit körut sarok**

OLVASOM,...

NEM OLVASOM...

Nem olvasom

Idő: február 9, délelőtt 11 óra.
 Színhely: a Dohány uccai templom jobboldali bejárata melletti oszlop-köz. A rabbi fulmináns beszédében hívja fel áldozatkészségre a közönséget, hangoztatja, hogy „Terumát” adni kell a papok részére is. Beszéd közben kifelé tart egy ember, körülfogja három koldus, amire kiveszi a tárcáját ott a templomban és adományokat osztogat. Egy templomból kijövő hívő azt mondja neki: „Uram, hisz ma sabbos van.” A két ur elmegy, a koldusok beszélgetnek: „A fene egye meg, hát a csak a papoknak kell adni Terumát? A szegény embereknek nem? Az ördög vigye el azt a roset, ezt az antiszemitát, aki a szegény zsidóktól sajnálja a filléret.” Eötvös Károly megírta, hogy egy gróf Batthyány egy részeges unokaöccse nagybátyjáról, aki nem akart neki pénzt adni, úgy emlékezett meg: „Ez az aljas zsidó.” A zsidó koldus pedig így nevezi a hívő zsidót, aki nem akar neki pénzt adni szombaton: „Rose, antiszemita.” A végletek találkoznak.

Olvasom

Egy felekezeti lapban az olasz rabbi között ki van dicsérve a magyarországi származású dr. Kahan Izidor szeminárium tanár. A cikk írója ezzel kapcsolatban megállapítja, hogy lám nem igaz az, mintha a magyar zsidóság száraz ága volna a világ zsidóságának., Ez helyes. Csakhogy az ünnepelt Kahan is ezt mondta 10 évvel ezelőtt itt Budapesten a magyar zsidóságról, amikor

Berlinből lejött, mint mizrachista (orthodox cionista) propaganda szónok.

Olvasom

A „Korunk Szava” az aktív katolikusok lapja kikel a felekezeti életben elburjánzott „álmisztika” ellen. Irigylésreméltó következetesség! Nálunk? A chaszidok terrorizálják az askenazokat Nagyváradon, Huszton, Pápán s minden nagyobb orthodox hitközségben — és senki nem mer ez ellen felszólalni. A neológia sajtója Bal-Semről szóló legendákat kultivál, a szegény olvasó azt hiszi, hogy ez a zsidóság — és az illetékes körök előkelően hallgatnak az álmisztika eme kultuszához.

Olvasom

Egyik felekezeti laptársunk, az „Országos Egyetértés” legutóbbi számában érdekes kimutatás jelent meg a Nobeldíjnyertes zsidókról. A cikk kétségkívül érdekes és tanulságos, csak egy kis szépséghibája van. Az Országos Egyetértés ugyanis elfelejtette megjegyezni, hogy a cikket csaknem szórul-szóra a „Szombat” első januári számából ollózta ki. Az ollóval való szerkesztés nem ismeretlen fogalom, de a legelemibb ildomosság azt írja elő, hogy ilyen esetekben legalább valami halvány utalás történjék a forrásra vonatkozóan. Jóllehet az említett cikkek a Nobel díjjal foglalkozik, magát az eljárást a legjobb akarattal sem lehet „nóbel”-nek nevezni . . .

Olvasom

Lázár Miklós múlt heti cikkében kétszer idézi Szent Ágostont. Te-

kintettel arra, hogy eredeti konfessziójában nem nagyon tanulmányozta Szent Ágoston „Confessio”-ját, a dupla idézet sok. Elég lett volna egy is.

Olvasom

A külföldi zsidó lapok dr. Hevesi Simon vezető főrabbi római látogatásának igen nagy jelentőséget tulajdonítanak és különösen a pápai audienciát emelik ki. Bár csak igazuk volna és nemsokára éreznők a pápai üdvözlésnek üdvös hatását!

Olvasom

A maga nemében páratlan eset történt a napokban Warsóban. A hitközség épülete elé felvonult egy körülbelül száz főnyi, koldusokból álló tömeg, mankós, bebugyolált, rongyos, kiéhezett férfiak, nők és gyermekek, mindegyiknél valamilyen hangszer: rozzant hegedű, verkli, fuvola, szájharmonika, húzóharmonika, okarina stb. és bevezetőül vad muzsikálásba kezdve felhívták jelenlétükre a

hitközségi urak figyelmét. Majd kivált a rongyos tömegeből egy még rongyosabb deputáció és kihallgatást követelt Masur hitközségi elnöktől. Az elnök kénytelen-kelletlen fogadta a különös küldöttséget, amely előadta, hogy ők a warsói snorrek képviselőiben jöttek és „sérelemeik” orvoslását követelik. Warsóban ugyanis a rendőrség az elszaporodott koldusok ellen szigorú rendszabályokat léptetett életbe, megtiltván nekik a nyílt utcán való muzsikálást és házalást. A küldöttség feje, a snorrer-herceg, előadta, hogy a warsói koldusok formálisan az éhhalál előtt állanak és követelte, hogy hasson oda a hitközség, hogy legalább a temetőben való koldulás elé ne gördítsen a hatóság akadályt. Mikor Masur elnök közölte, hogy a rendőrség a temetőben való koldulást is szigorúan eltiltotta, a küldöttség és az utcán várakozó koldussereg kimondhatatlan dühbe gurult, hatalmas macskazenét rögtönzött, majd azzal a fenyegetéssel távozott el, hogy ha a hitközség nem fogja valami módon megoldani a problémát, felvonul Warsó több ezerfőnyi snorrer hada, megszállja a hitközség épületét és addig nem megy el, míg sorsukon nem segítenek. . .

Miért nem sikerült az oratórium előadása?

A február 4-én az OMIKE által a dohányuccai templomban rendezett Bloch-féle oratórium előadás nagymérvű csatlódást hozott. Nem hiszem, hogy a jelenvolt Hubay Jenő általános zenei szempontból és Demény Dezső a katolikus liturgikus muzsika szemszögéből valami nagyra értékelték az előadás után a zeneművet. Az askenaz zsidóság vallási tekintetében sem volt meg a kellő hatás.

Ernest Bloch oratóriumát öt tételbe foglalja össze. Az oratóriumok tételai, amint ezt Händel, Bach és más nagynevű mesterek műveiből ismerjük, összefüggő egészet képeznek, ami Blochnál teljesen hiányzik. Nem éppen szerencsés gondolat pl. hogy az I. tételben a szom-

bati Istentiszteletből a Ma tauvu-nál kezd, rögtön áttér a „Borchu“-ra és ezután következik a „Veohavto“, majd az „Adonáj moloch“, stb. — Bloch elgondolása lényegében az istentisztelet ének- és zenerészeinek megreformálása, ahogyan a katolikusok istentiszteleteiket pl. karácsonyi és husvétii ünnepeken, sőt vasárnapokon is nagy, vegyes ének-karral és teljes zenekarral tartják. Ezt azonban oratóriumok előadása nélkül is elérhetjük, ha pl. nálunk többet áldoznának nagy énekkar fönntartására.

Bloch a szefard motívumokat használja és mellőzi a régi és askenaz, nekünk kedves és vallásos hagyománnyal megszentelt melódiákat. Már csak ezért sem ragadhatta meg lelkünket. Muzsiká-

ja klasszikus veretü, de nem eléggé zsidó. Sok benne a zenei filozofálás s ezért minékünk hosszadalmas és fárasztó. Tiszta stilusa s mesteri feldolgozása ellenére nem az a mély szellemi muzsika, amely a lelket felemeli.

Mindez Bloch nagyságát nem érinti. De akik egy más liturgikus tradíciókon felnőtt zsidó közönség elé vitték a műsort s még hozzá egy templomban, ahol Sulzer, Levandowsky, Friedmann tradíciók vibrálnak a levegőben, azoknak tekintettel kellett volna lenniök a mi közönségünk lelki szükségletére.

Ez nem történt meg.

Ha-Mévin.

Zsidó telepítés Ecuadorban

Érdekes és zsidó szempontokból roppant fontos hír cirkulál különösen a külföldi felekezeti sajtóban. Nem kevesebbről van ugyanis szó, mint arról, hogy a „Comité pour l'étude de l'agriculture, de l'industrie et de l'immigration dans la republique de l'Équateur” és Ecuador köztársaság között létrejött egy bevándorlási szerződés, amit az ecuadori parlament jóváhagyott és törvényhozásilag szentesített. Most folynak a nagyszabású zsidó települések komoly előkészületei Quitóban, Ecuador fővárosában. A telepítő bizottság élén S. Shitlowski, az ismert írónak: Chaim Schitlowskinak fivére áll. A bizottság eddig 480.000 hektár földet parcellázott, illetve jelölt ki. A földek 1800—2500 méter magasságban a tengerszínre felett fekszenek, tehát olyan régiókban, ahol a klíma nemcsak hogy alkalmas, de egészséges is az európaiaknak. A földek kivétel nélkül termékenyek, víz mellett fekszenek, tehát minden előfeltétel megvan arra, hogy a leteleplők boldogulni fognak. Az európai megbízott

Palestine Shipping Co. Ltd., Haifa.

A Palestinai hajózási társaság március 13-tól kezdve kéthetenként rendszeres hajójáratot tart fenn

Triest — Haifa

között.

A 10.000 tonnás „TEL-AVIV” nevű gőzösön csakis egy egységes I. osztálynak megfelelő osztály van. A teljesen új kettő és négy személyes kabinjai a legmodernebb kényelemmel, hideg-melegviz szolgáltatással, szellőztető készülékekkel stb. vannak felszerelve.

Gyönyörű séta- és sportfedélzetek és társashelyiségek,

Legelsőrangú ételmezés. Kivánságra szigorúan rituális ellátás.

Felvilágosítást ad és részletes leírásokkal készséggel szolgál a Palestine Shipping Co Ltd., európai vezérügynöksége V., Vigadó-u. 5.

Telefon: 81-6-96, 84-2-96.

egy Hurvicz nevű úr, aki jelenleg Párisban tartózkodik és minden felvilágosítással szívesen szolgál. Így többek között Hurvicz úr jóvoltából megismerkedhetünk a bizottság és az ecuadori kormány közt létrejött szerződés 18 pontjával is, amik tényleg igen csábító képet festenek az ecuadori telepítésről. Csakhogy egy kis szépséghibája is van a dolognak. Mint említettük, különösen a külföldi felekezeti sajtó élénken foglalkozik a dologgal pro és contra. Mi azt hisszük, hogy ebben az esetben a cionista lapoknak van igazuk, akik ugyanis az egész nagyszabású dologról azt mondják, hogy nem egyéb, mint egy német telekspekuláns vakmerő üzleti reklámja.

Ünnepi vacsora Szántó Jenő tiszteletére

Szántó Jenőnek, az Országos Iroda kitünő alelnökének 50 éves születésnapját ünnepelte a barátok és tisztelők táborában a hó 12.-én. A budai Vigadó feldíszített nagytermébe gyűlt össze az ünneplő közönség, mely a születésnapot valószínű társadalmi eseményé avatta. Ötszázan ültek ünnepi hangulatban a bankett asztalához és az est folyamán mindinkább kidomborodott az az osztatlan szeretet, nagyrabecsülés és bizalom, ami Szántó Jenő személyét körülveszi.

A felköszöntők hosszú sorát Székely Dezső beszéde nyitotta meg, aki elmondta, hogy az első szónoklatot tulajdonképpen dr. Pfeiffer Ignác egyetemi tanárnak kellett volna tartani, de mivel a professor halaszthatatlan ügyben külföldre utazott, levelet küldött, — amit Székely fel is olvasott. Dr. Pfeiffer Ignác emelkedett hangú levelében az egyszerű születésnap gratuláció keretein túl, fontos enunciációt is tesz: kijelenti, hogy ő anyyira nagyrabecsüli Szántót, hogy őt fenntartás nélkül követi, a gazdasági egyesülés kérdésében is. Székely Dezső után dr. Balkányi Kálmán emelkedett szólásra és a távollevő Sándor Pál nevében is felköszöntötte az ünnepeltet. Ezután nagy érdeklődés közben Stern Samu udvari tanácsos beszélt. Beszédében többek között a következőket mondta:

— Akiről Pfeiffer professor ilyen bizonyítványt ad ki, annak kiválósága, igazsága és értéke felül áll minden kétségen. De a mai estén nem szabad felekezeti politikát folytatnunk! Eljöttünk ide ünnepelni Szántó Jenőt, akivel engem az évek hosszú során át a közösen kitűzött célért folytatott munka szent tüze forrasztott majdnem elválaszthatatlanul össze. Szántó Jenő az a férfiú, aki az Országos Iroda munkájának oroszlánrészét intézi. Vele való együttműködésemet a kölcsönös szeretet és harmonia jellemzi.

Stern Samu később ezeket mondta:

— A közéleti szereplő ki van téve támadásoknak és igazságtalan kritikának is, aki ezt nem állja, az ne lépjen ki a közszereplés porondjára. Szántó Jenő egy évtized óta egyebet sem tesz, mint kenyérrel dobálózik és mi a jutalom? — Kövel dobják vissza! De a ködobálók erőtlenek Szántó Jenő végtelen szeretetével és kiválóságaival szemben. Ezért tehát haladjon Szántó Jenő a kitűzött úton a kitűzött cél felé a mögötte álló nagy zsidó tömegek élén, — az egész zsidóság javára és így lesz meg a jutalma abban, hogy öröme lesz családjában és fiában!

Stern Samu nagyhatású beszéde után egyik gratuláns a másik után mondta el beszédét. Dr. Kiss Arnold költői szárnyalású szónoklata, Nagy Andor szellemes beszéde, dr. Bródy Ernő bölcs szavai egyaránt mély benyomást keltettek. Az ünnepelt éjfél táján válaszolt meghatóan az ünneplő szónokok beszédeire és kijelentette, hogy továbbra is önzetlen és fáradhatatlan harcosa lesz a zsidóság javát és boldogulását célzó munkának.

A fényes társaság, melynek soraiban ott volt a zsidó társadalom ügyszólván minden prominens egyénisége, a késő éjszakai órákig a legjobb hangulatban együtt maradt és lelkesen ünnepelte az Országos Iroda kitünő, érdemdús alelnökét — Szántó Jenőt.

ÜNNEPELTÉK ROSEBERG SÁNDOR-NÉT. A VIII—IX. ker. Izraelita Nőegylet a hó 9.-én tartotta rendkívüli választmányi ülését, a Sip-utcai hitközségi díszteremben. Rosenberg Sándorné elnöki megnyitójában üdvözölte a nagyszámban megjelent választmányi tagokat és utalt annak jelentőségére, hogy a hitközség elnöke: Stern Samu is megtisztelte jelenlétével a választmányi ülést. Zahler Emil dr., a IX. ker. körzet díszelnöke, napirend előtti felszólalásában szövéttette ama méltatlan és alrendű támadásokat, amelyek egy sajtóorgánium részéről az elnökasszonyt érték. Tolmácsolta a választmány és az egész körzet zsidóságának osztatlan szeretetét, tiszteletét és csorbíthatatlan bizalmát. Az általános tetszéssel és helyesléssel fogadott beszéd után, a hitközség elnöke: Stern Samu a hitközség nevében is biztosította az elnökasszonyt meglegedéséről, bizalmáról. Ezután felolvasták dr. Szendy Károly polgármester levelét, melyben a polgármester a „Hevesi Simon tanoncotthon“ megnyitása alkalmából köszönetét fejezi ki az elnökasszony működése iránt. Dr. Schönfeld József a felekezeti sajtó és dr. Epstein Manó a körzet nevében köszöntötték az elnökasszonyt. A gyűlés lelkes hangulatban ért véget.

LEWIN MIKSA — KORMÁNYFŐTANÁCSOS. A kormányzó Lewin Miksának, a Corvin Áruház Rt. ügyvezető-alelnökének közhasznú, érdemes tevékenysége elismeréséül a kormányfőtanácsosi címet adományozta. Lewin Miksa, aki megalapítása óta áll a Corvin Áruház élén, értékes közgazdasági tevékenységet fejt ki és emellett jótékonyági téren is nagy érdemeket szerzett. Kitüntetése ezért úgy gazdasági, mint társadalmi körökben nagy örömet kelt.

A nyitrai püspök és a zsidók

Több mint száz éve annak, hogy Nyitra püspöke, a nagyszívű, jótékony Palugyai Imre volt. A püspök híveinek nemcsak lelki, hanem testi jólétével is törődött és szent kötelességének tartotta a nyomor enyhítését, a könnyek letörlését, az éhezők jóllakatását és a szomjazók megítatását. Szokása volt, hogy titkárával és a városi polgármesterrel nyomorkutató körutakra járt, személyesen akarva meggyőződni arról, hogy hol van szükség segítségre és rendszerint azonnal segített is. Egy zord téli napon Nyitra külvárosába került és be akart fordulni egy különösképen nyomoruságosnak tetsző utcába, de titkársa és a polgármester mindenáron ellenkező irányba akarták a püspököt vezetni. A főpásztor csodálkozva kérdezte kísérőit, hogy miért nem akarnak vele menni a szomorú utcába, hiszen valószínű, hogy ott sok szegény ember lakik. A polgármester sokatmondó pillantással nézett a magasba, és rámutatott az utcát szimbólikusan elzáró dróthuzalra, az „eruw“-ra, a ghettó lerombolt falának csökevényére. A kísérő kanonok odasúgta a püspöknek:

— Eminentissime, ista est colonia Judaeorum. . .

A püspök még egy pillantást vetett a sötét utcára, majd végigmérte kísérőit és így szólt:

— Ugy, ez tehát a zsidó-utca. És vajon itt nem laknak szegény emberek?

A polgármester csodálkozva nézett a püspökre. Voltak bizony ott szegény emberek, de ezeknek a sorsa csak nem érdekelheti a püspök urat! A püspök nem szólt egy szót sem, gyorsan megfordult és a város főtere felé indult, kísérői utána. A főtéren megálltak a püspök-építette katedrális előtt, amelynek homlokzatáról világított az aranybetűs felírás:

A solis ortu ad occasum laudabile nomen domini!

Összefont karokkal állt a püspök a székesegyház kapuja előtt és látható gyönyörűséggel szemlélte a szép épületet. Majd a polgármester felé fordult és így szólt hozzá:

— Kedves polgármester úr, le tudná fordítani ezt a mondatot, ami a templom homlokzatára van írva?

Csodálkozva felelt a polgármester:

— Természetesen, Eminenciás Uram! „Napkeltétől napnyugtáig dicsértessék az Úr neve!”

— És honnan való ez a mondás? — kérdezte a püspök.

Palesztinába!

a Purim-karneválhoz, a Világ-Makkabiáh és Pesszah ünnepe alkalmából legolcsóbban, leggyorsabban és legkényelmesebben

Lloyd-Triestino

ragyogó legmodernebb óceánjáróin, a

„JERUZSÁLEM” és „PILSNA”

pompás gyorshajókon (csak külső kabinok) és

R Ó M A

35.000 tonnás tranzatlanti óriásgőzösön bőséges, izletes, szigorúan rituális ellátással. — A kedvezményes áru társasutazásokra vonatkozóan részletes felvilágosítással a társaság mindkét budapesti irodája:

Thököly-út 2 Váci-utca 4

— Dávid zsoltárából, — hangzott a válasz.

— Valde bene! (Nagyon helyes!) — bólintott meglegedetten a püspök és megfordult. Most már határozott léptekkel haladt a zsidó utca felé, nem törődve a polgármester csodálkozásával.

Ismét ott voltak a drót előtt, de a püspök nem állt meg, hanem tovább ment, egészen az utca közepéig, ahol a nyomoruságos viskók között levő egyik szegényes ház előtt végre megállott. Ez a ház alig volt különb, mint a többi, mindössze az volt a különbség, hogy ütött-kopott homlokzatán fakult héber betűkből ez a mondás volt felírva:

„Mimisrach schemesch ad mebao mehullal schem adonai.”

A püspök a kísérő kanonok felé fordult:

— Reverendissime, maga kitünő orientalista, mit jelenthet ez a felirat?

A kanonok csodálkozott a kérdésen, hiszen ő jól tudta, hogy a püspök is kitünően érti a hébert, de azért rögtön válaszolt:

Ez ugyanaz a mondás, ami a dóm homlokzatán van, csak eredeti héber szöveggel: „Napkeltétől napnyugtáig dicsértessék az Úr neve.”

A püspök most szigorú pillantást vetett először a kanonokra, majd a polgármesterre, aztán, mintha csak magában beszélne, halk hangon így szólott:

— Csodálatos, csodálatos! Fönn a magasságokban ugyanaz van megírva, de innen alulról nem látják, hogy mi van fenn megírva!

Aztán megfordult, hazafelé indult, de többet az egész uton már nem beszélt.

Volt Nyitrán egy gimnázium, amit a püspök építtetett és tartott fenn. Valláskülönbség nélkül jártak ide a gyermekek, zsidók is voltak köztük. Az iskola igazgatója ugyanaz a kanonok volt, aki a püspököt azon az emlékezetes téli délutánon kísérte. A gimnázium egyik legjobb tanulója egy szegény zsidó fiú volt, akinek tanítási költségeit a szülők csak a legnagyobb nélkülözések árán tudták előteremteni. Egy napon meghalt a fiú apja és a kis fiú szomorúan jelentette be, hogy ki fog maradni az iskolából, mert most már semmiképen sem tudják a tandíjat előteremteni.

Szóbakerült ez az eset a kuratóriumi konferencián, abból az alkalomból, hogy éppen ebben az időben üresedett meg a gimnáziumban egy ösztöndíjas hely. A kanonok a szegény, de kitűnő előmenetelű zsidó gyereknek szerette volna a püspök ösztöndíját juttatni, de a kuratórium többi tagja még csak javasolni sem akarta ezt, mert eddig még nem fordult elő, hogy ösztöndíjas helyre zsidó került. Ekkor felállt a polgármester, aki szintén a kuratórium tagja volt és ő is felszólalt — a zsidó fiú érdekében. Az ülés megbízta a kanonokot és a polgármestert, hogy — Isten nevében — járjanak el a püspök úrnál a zsidó gyerek érdekében. A két úr kérvényt szerkesztett. A kérvény látszólag, minden ok nélkül így kezdődött:

„Napkeltétől napnyugtáig dicsérjük az Urat, avval is, ha istenadta tehetséget támogatunk. . .“

A püspök válaszában reflektált az idézetre, írván a következőket:

„Napkeltétől napnyugtáig mindenkinek az emberek közül egyformán szükséges az Ur adománya, ezért tehát megengedem. . .“

. . . A zsidó fiú megkapta az ösztöndíjat! Hires orvos lett belőle, büszkesége a zsidóságnak, jótévője a szenvedő em-

bereknek. És egyik legnagyobb tisztelője és mindenkor jóakarató pártfogója — Palugyay Imre püspök volt. . .

Ezt a nagyon érdekes és jellemző elbeszélést átvettük a „Familienblatt“-ból. Az orthodox Zsidó Ujság is közli, de forrás nélkül és megcsontítva. Tekintettel arra, hogy az irodalmi lopás is bennfoglaltatik a ganvenolás tilalmába, orthodox kollégánknak büntetés járna. De még sincs így! Kollégánk az egészet átvette egy szlovenszkói lapból, ahol a történet ugyancsak csontán és névtelesen jelent meg, tehát „ganvenolt a tolvajtól,“ ami a talmudi törvény szerint mentesíti őt a földi büntetéstől. Igaz, hogy nem mentesíti az erkölcsitől. De ki törődik a mai időkben az erkölccsel?

Olvason

Londonban a reformisztikus, illetőleg liberális zsidóság konferenciát tartott és bejelentették többek között azt, hogy Magyarországon van már 300, előkelő társadalmi helyzetet elfoglaló tagja a mozgalomnak. Ugyanakkor a reform zsidók hazájában Németországban, a pápájuk: Baeck rabbi köszönetet mond az orthodoxiának, hogy megőrizte a szombatot és ő is propagálja: „Vissza a szombathoz“. A reform eredeti hazájában már csődöt mondott. És most nálunk kezdene lábrakapni? Nincs kizárva. Amire a párisi divat a vidéki városokba jut, már Párisban megszűnt. El fog jutni tehát hozzánk is valamikor a szózat: Vissza a szombathoz. De talán addigra is a hazai reform vezérei kiadhatnák a jelszót, amelynek megvalósítása igen kis áldozattal jár: Vissza a „Szombat“-hoz.

Feloldó szerkesztő és kiadó: Dr. KENÉZ-KURLÄNDER EDE, Budapest, VI. gr. Zichy Jenő u. 43.

Telefon: Aut. 27-1-35. — Az előfizetés ára egész évre 30 pengő, egyszerű papíron 20 pengő.
Postatakarókszám 16.760

Neufeld Zoltán (PANNONIA) nyomda Budapest, VII. Rombach u. 8. — Telefon: József 42-3-09